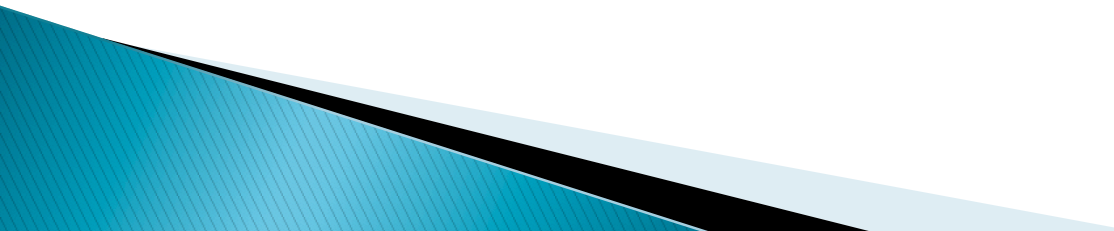

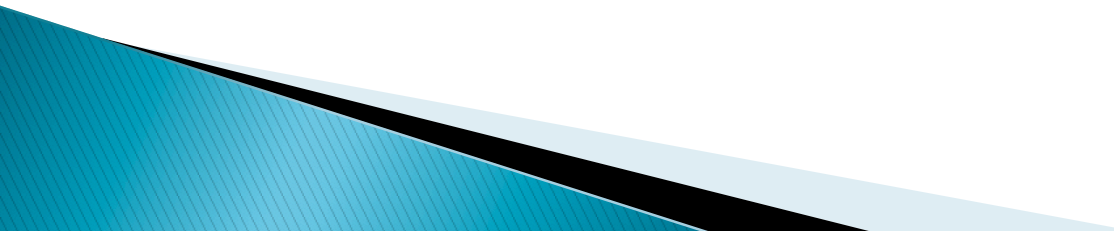
Zabezpieczenie społeczne – źródła prawa

Dr hab. Monika Lewandowicz–Machnikowska

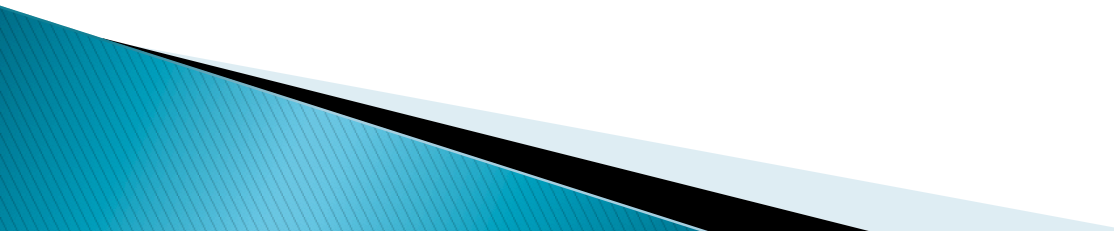
Regulacja prawna zabezpieczenia społecznego:

- ▶ uregulowania międzynarodowe
 - ▶ uregulowania krajowe
-

W międzynarodowym prawie zabezpieczenia społecznego można wyodrębnić:

- **Akty ONZ oraz konwencje MOP**
 - **Akty Rady Europy**
 - **Umowy bilateralne, których stroną jest Polska**
-

Wśród deklaracji, konwencji i zaleceń uchwalanych przez ONZ, szczególnie istotne są:

- **Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 roku;**
 - **Międzynarodowy Pakt Praw Ekonomicznych, Socjalnych i Kulturalnych;**
 - **Konwencja MOP nr 102 z 1952 r., w sprawie minimalnych norm zabezpieczenia społecznego (Dz. U. Z 2005 r., Nr 93, poz. 775)**
-

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 roku

- art. 22
- art. 25

Międzynarodowy Pakt Praw Ekonomicznych, Socjalnych i Kulturalnych

Nowy Jork 1966 r.

art. 9 i nast.

**Konwencja MOP nr 102 z 1952 r.,
w sprawie minimalnych norm
zabezpieczenia społecznego–**

(części II, V, VII, VIII i X)

(Dz. U. Z 2005 r., Nr 93, poz. 775)

Konwencja MOP Nr 102 nie zawiera definicji zabezpieczenia społecznego, ale wyznacza w przypadku każdej części następujące elementy:

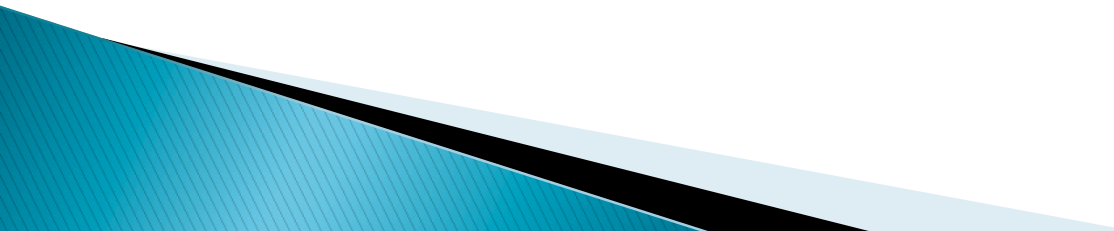
- przedmiot ochrony prawnej – ryzyko
 - zakres podmiotowy
 - zakres przedmiotowy –rodzaje świadczeń
 - warunki nabycia
 - wysokość i zasady wymiaru świadczeń
 - okres wypłaty
 - zawieszalność
 - postępowanie
 - dodatkowe uprawnienia
-

Konwencja 102 MOP obejmuje ryzyka:

1. choroby – świadczenia zdrowotne
2. niezdolności do pracy – zasiłki chorobowe
3. bezrobocia – świadczenia w razie bezrobocia
4. starości – świadczenia na starość
5. wypadku przy pracy, chorób zawodowych – świadczenia w razie wypadków przy pracy i chorób zawodowych
6. obciążeń rodzinnych – świadczenia rodzinne
7. macierzyństwa – świadczenia macierzyńskie
8. inwalidztwa – świadczenia w razie inwalidztwa
9. śmierci żywiciela rodziny – świadczenia w razie śmierci żywiciela rodziny

Najważniejsze dokumenty Rady Europy:
Europejska Karta Społeczna 1961 r. EKS z
protokołami dodatkowymi (Dz. U. Z 1999 r.
Nr 8 poz.67 ze zm)-art. 12 i nast.
Zrewidowana Europejska Karta Społeczna
1996 r. ZKS podpisana 2005 r.
Europejski Kodeks Zabezpieczenia
Społecznego 1964 r. EKZS i Zrewidowany
Kodeks Zabezpieczenia Społecznego

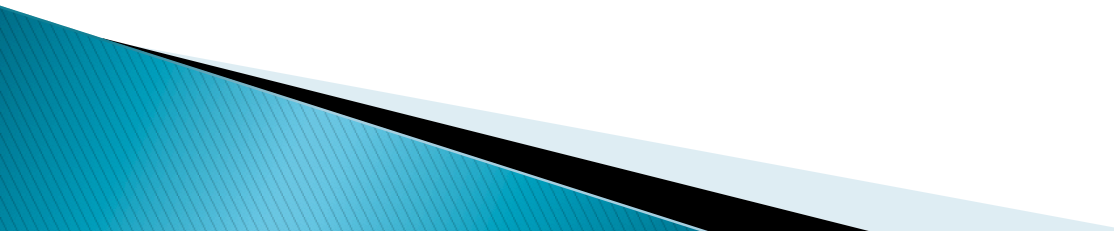
Unia Europejska – podstawowe akty odnoszące się do problematyki zabezpieczenia społecznego:

- ▶ Traktat o UE i Traktat o funkcjonowaniu UE – prawo pierwotne
 - ▶ Wspólnotowa Karta Podstawowych Praw Społecznych Pracowników
 - ▶ Karta Prawa Podstawowych UE – art. 34
 - ▶ Koordynacja
-

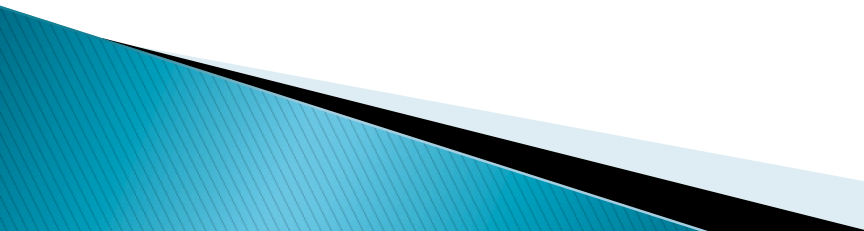
W prawie wspólnotowym najważniejszą rolę odgrywa metoda koordynacji krajowych systemów zabezpieczenia społecznego – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 roku, w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE 2004 L 166/1 ze zm.).

zmienione przez rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 988/2009 z dnia 16 września 2009 r. oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 w sprawie wykonywania rozporządzenia nr 883/2004 – skutki prawne wywołuje od 1 maja 2010 r.

Zasady ustalone w rozporządzeniu nr 883/04
mają umożliwić pracownikom przemieszczającym
się w UE sumowanie stażu ubezpieczeniowego
wymaganego do nabycia uprawnień z
ubezpieczenia społecznego.

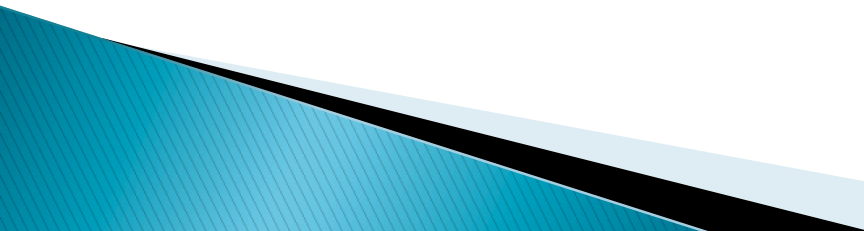

Celem koordynacji systemów krajowych nie jest ujednoczenie czy też zbliżenie poszczególnych porządków prawnych, lecz zapewnienie pracownikom korzystającym z prawa do swobodnego przemieszczania się oraz podejmującym zatrudnienie w różnych państwach członkowskich zachowania uprawnień wynikających z systemów zabezpieczenia społecznego poszczególnych państw.

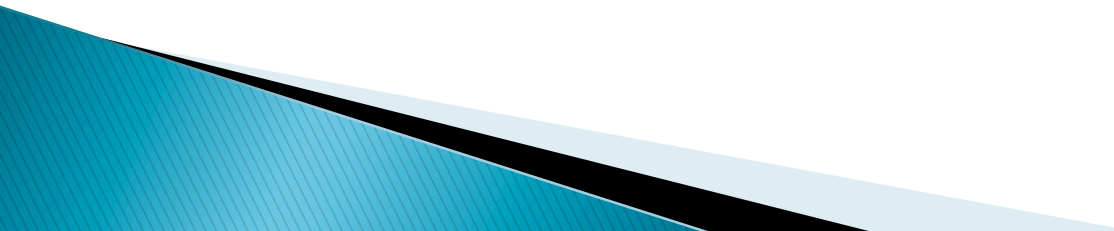

W prawie wspólnotowym najważniejszą rolę odgrywa metoda koordynację krajowych systemów zabezpieczenia społecznego – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 roku, w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE 2004 L 166/1 ze zm.).

Celem rozporządzenia nr 883/04 jest uregulowanie kwestii kolizyjnych dotyczących:

- ▶ kolizji ustawodawstw, jeśli praca jest wykonywana na rzecz kilku przedsiębiorców w kilku krajach należących do UE;
 - ▶ kolizji ustawodawstw, jeżeli praca jest wykonywana na rzecz jednego pracodawcy w kilku krajach należących do UE;
 - ▶ kolizji interesów instytucji ubezpieczeniowych.
-

Europejska koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego oparta jest na czterech podstawowych zasadach:

- ▶ równego traktowania obywateli własnych i obcych;
 - ▶ jedności stosowanego ustawodawstwa;
 - ▶ sumowania okresów ubezpieczenia;
 - ▶ zachowania praw nabytych.
-

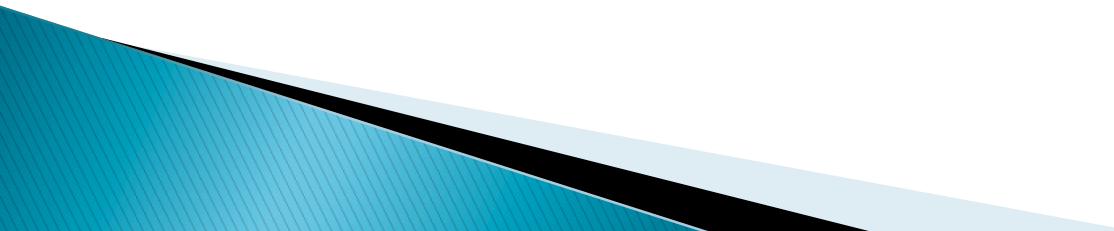
Rozporządzenie 883/04 wprowadza zasadę podlegania ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego, co należy rozumieć jako zasadę przynależności do jednego systemu.

Zakres podmiotowy wspólnotowej koordynacji zabezpieczenia społecznego:

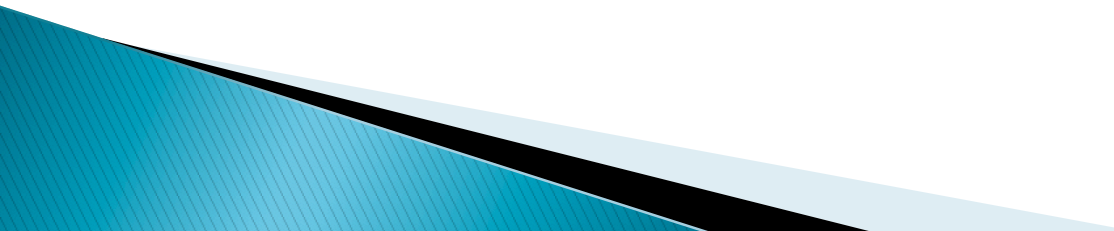
- obywatele państw członkowskich;
 - bezpaństwowcy;
 - uchodźcy, mieszkający w państwie członkowskim, którzy podlegają lub podlegali ustawodawstwu jednego lub kilku państw członkowskich oraz członków ich rodzin i osób pozostałych przy życiu.
-

Systemy świadczeń objęte wspólnotową koordynacją:

- ▶ świadczenia chorobowe;
 - ▶ świadczenia macierzyńskie oraz równoważne świadczenia ojcowskie;
 - ▶ świadczenia inwalidzkie;
 - ▶ świadczenia emerytalne;
 - ▶ świadczenia dla osób pozostałych po śmierci żywiciela;
-

- ▶ świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych;
 - ▶ zasiłki pogrzebowe;
 - ▶ świadczenia dla bezrobotnych;
 - ▶ świadczenia przedemerytalne;
 - ▶ świadczenia rodzinne
-

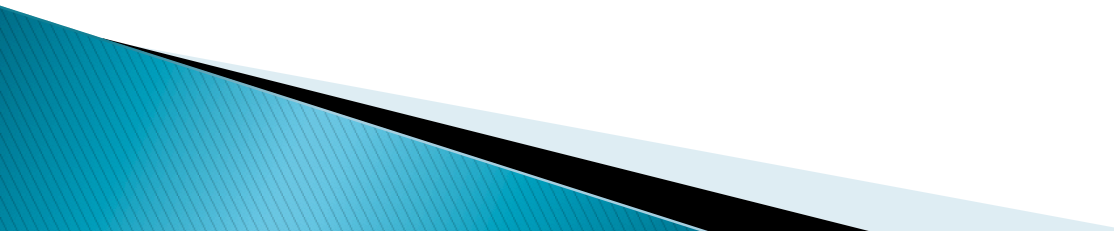
Rozporządzenie nr 883/2004 **wyłącza *expressis verbis*** z zakresu wspólnotowej koordynacji:

- ▶ pomoc społeczną;
 - ▶ pomoc medyczną;
 - ▶ systemy świadczeń dla ofiar wojny i jej skutków.
-

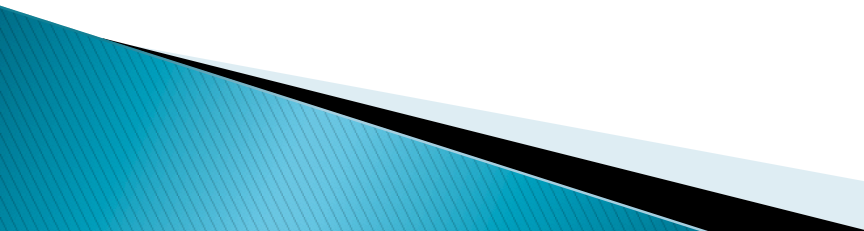
Skutki włączenia polskiego systemu zabezpieczenia społecznego w ramy wspólnotowej koordynacji:

- bezpośrednio obowiązujące w polskim porządku prawnym wspólnotowych postanowień dotyczących koordynacji krajowych systemów zabezpieczania społecznego;
 - ❑ z mocy prawa nie podlegają stosowaniu przepisy prawa krajowego sprzeczne z odpowiednimi normami prawa wspólnotowego;
 - ❑ zasada pierwszeństwa prawa wspólnotowego wobec prawa wewnętrznego państw członkowskich wyłącza możliwość stanowienia przez władze krajowe aktów ustawowych, które byłyby niezgodne z normami prawa wspólnotowego.

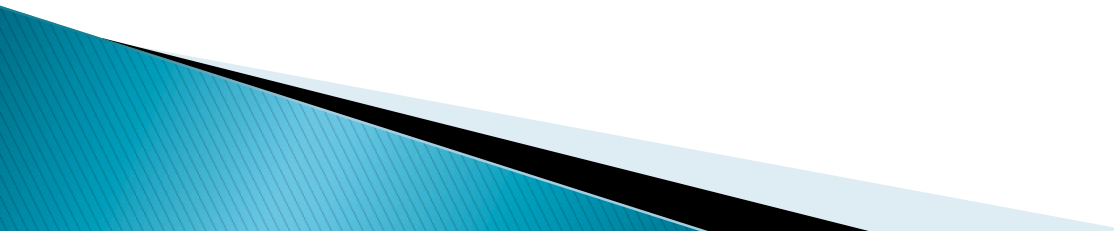
Sytuacja obywateli polskich przemieszczających się w poszukiwaniu pracy zależy od tego, czy:

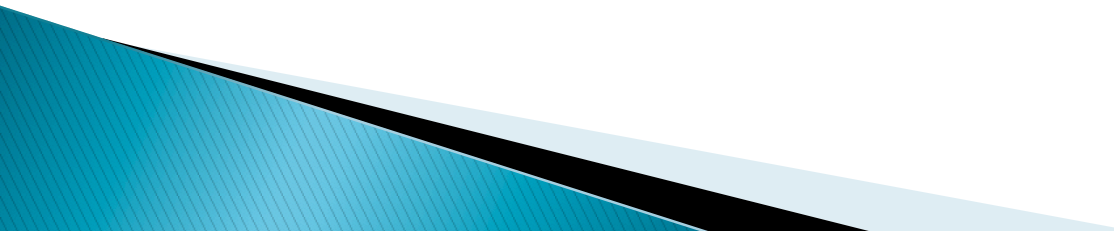
- ▶ przemieszczanie się następuje do kraju niebędącego członkiem Unii Europejskiej,
 - ▶ przemieszczanie dokonuje się w obrębie krajów członkowskich Unii Europejskiej.
-

Gdy przemieszczanie się nastąpiło do państwa niebędącego członkiem UE:

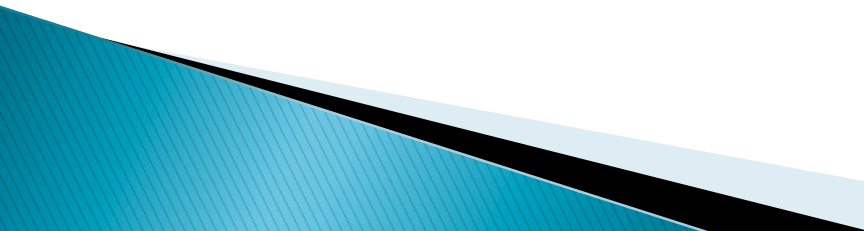
- w sytuacji, gdy jest z danym państwem zawarta umowa bilateralna, to ona reguluje zasady podlegania danemu systemowi i wzajemnego zaliczania okresów ubezpieczenia;
 - gdy taka umowa nie została zawarta, to obywatel polski może dobrowolnie przystąpić do ubezpieczenia emerytalnego i rentowego w Polsce
-

Prawo krajowe:

- ▶ Konstytucja
 - ▶ ustawy
 - ▶ rozporządzenia
 - ▶ akty prawa miejscowego
 - ▶ inne np. prawo zakładowe – regulamin pomocy materialnej dla studentów w szkołach wyższych
-

- ▶ Zgodnie z art. 67 Konstytucji obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego.
 - ▶ Zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa. Obywatel pozostający bez pracy nie z własnej woli i niemający innych środków utrzymania ma prawo do zabezpieczenia społecznego, którego zakres i formy określa ustawa.
-

Konstytucja stanowi też, że władze publiczne są obowiązane do:

- ▶ zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym i w podeszłym wieku (art. 68);
 - ▶ udzielenia niepełnosprawnym, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej (art. 69);
-

- udzielenia pomocy rodzinie znajdującej się w trudnej sytuacji materialnej, społecznej, zwłaszcza rodzinom wielodzietnym, niepełnym oraz do udzielenia pomocy matkom przed jak i po urodzeniu dziecka (art. 71 ust. 2 i 3);
- zapewnienia ochrony praw dziecka, a każdy ma prawo żądać od władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem wyzyskiem i demoralizacją;
- prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, przeciwdziałania bezdomności, wspierania rozwoju budownictwa socjalnego, a ochronę praw lokatorów określa ustawa (art. 75).

Ubezpieczenia społeczne –

- ▶ ustawa z dnia 13 października 1998 r.
o systemie ubezpieczeń społecznych,
(Dz.U.2015 r., poz. 121 j.t. ze zm.)

Ubezpieczenie emerytalne i rentowe –

ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r.

o emeryturach i rentach z F US,

(Dz.U.2015r., poz.748 j.t ze zm.)

Ubezpieczenie emerytalne –

ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r.

O emeryturach pomostowych,

(Dz.U. z 2015 r., poz.965 ze zm.)

Ubezpieczenie chorobowe –
ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r.

świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia
społecznego w razie choroby i macierzyństwa,

(Dz.U.2014 r., poz.159 j.t. ze zm.)

Ubezpieczenie wypadkowe –

ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków
przy pracy i chorób zawodowych,

(Dz.U.20015, poz. 124 2 j.t. ze zm.)

Literatura:

G. Uścińska, Świadczenia z zabezpieczenia społecznego w regulacjach międzynarodowych i polskich, Warszawa 2005,

G. Uścińska, Zabezpieczenie społeczne osób korzystających z prawa przemieszczania się w Unii Europejskiej

S. Majkowska-Szulc, M. Tomaszewska, M. Zieleniecki, Zabezpieczenie społeczne w Unii Europejskiej, Warszawa 2012,